

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljanje po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 21. avgusta 1878.

Obseg: Razstava goveje živine iz Ljutomerskega okraja 16. septembra v Ljutomeru. — Kako izrejati nizka drevesa ali pritlikovce. — Gospodarske novice. — Popotne črtice. (Dal.) — Z globočine morjá. (Dalje.) — Turki na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem in Goriškem v drugi polovici 15. stoletja. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Razstava

goveje živine iz Ljutomerskega okraja

dne 16. septembra 1878 v Ljutomeru.

K tej razstavi se pripustijo:

1. Biki, ki še nimajo štirih širokih zobov; 2. krave; 3. breje telice; 4. teleta (teliči in telice) do 1 leta stara.

Premije pa bodo dobili:

1. Biki:

1 najlepši bik 20, 2 bika po 15, 2 bika pa 10 glđ. srebra.

Opomba. Gledé zadnjih dveh bikov si pridruže razstavna komisija pravico, da v tem slučaju, ako ne bi bila omenjena dva bika premije vredna, bode namesto nju podelila premije kravam ali brejim telicam.

2. Krave:

1 najlepša krava 15, 2 kravi po 10, 3 krave po 8 gold. srebra.

3. Breje telice:

4 breje telice po 5, 2 breji telici po 4 gold, sr.

4. Teleta:

3 telici po 5, 2 telici po 5, 5 telic po 3 gold. sr.

Opomba. Ako bodo denarne okoliščine ugodne, zna razstavna komisija razen ovih 27 živinčet še več krav ali brejih telic premirati.

Pogoji premiranja so:

1. Le goveja živina iz Ljutomerskega okraja more dobiti premije. 2. Krave in breje telice morajo biti v hlevu posestnika najmanj že eno leto poprej rejene. 3. Teleta morajo biti v hlevu posestnika vržena in vzrejena. Za dokaz tega služi potrjenje ali certifikat od občinskega predstojnika; s takim potrjenjem se mora vsak udeležitelj razstave izkazati. 4. Vsak posestnik je obvezan tisto živinče, katero je bilo premirano, eno leto za naprej obdržati; ako bi ga prodal, mora premijo nazaj dati. 5. Vsak posestnik, ki se hoče razstave udeležiti, naj to naznani najmanj 14 dni poprej ustmeno ali pismeno načelništvu gospodarske podružnice v Ljutomeru, kjer tudi dobi vsaki legitimačni listek.

Na dan razstave bodo se podelile tudi premije po en sreberni tolar tistim hlapcem in deklam, ki imajo posebno skrb pri postrežbi goveje živine. Gospodarji

naj blagovolé takošne hlapce in dekle načelstvu gospodarske podružnice 14 dni pred razstavo naznaniti.

Pri razstavi bode se govorilo o krmi goveje živine.

V Ljutomeru dne 14. julija 1878.

Za razstavni odsek:

J. Kryl. J. Kukovec.

Kako izrejati nizka drevesa ali pritlikovce. *)

Koristno res je imeti tako nizko drevje po vrtih, kjer se skuha (zelenjad) sadí, na voglih lešic (Rabate), po medpotkih (medprostorih, Zwischenrasen) na letvah privezano, ali pa ob zidovih proti solncu obrnjenih. Lepo je videti tako majhno drevjiče polno cvetja in sadja, ki nič s senco ne zadeva. Vsako sadje se dá tako ravnati; posebno pa breskve in marelice najbolje ob zidovji po brajdah rodé.

Izrejajo se nizka drevesa (pritlikovci) ali posamno ali pa po brajdah, to je, s prislonki in držaji, iz ravno tistih sadežev, z ravno tisto opravo cepljenja, le z drugačnim obrezovanjem. Priredijo se v ta namen iz semena divjaki ivánčev (Johannisäpfela za jabelka, za hruške pa kutine ali divje čubice, z breskve, marelice, slive, za češnje pa mandeljnovi sa deži večidel.

Najbolje je koščice ali peške le kmalu tam posejati, kjer se bo pitano (žlahno) nizko ali brajdasto drevje na izrejene sadeže cepilo in kjer bo rastlo, to je, ob kraji lešic na vrtu, pri zidu in po brajdah, zato, ker se v ta namen že dve leti stari sadeži cepijo.

Odrastke iz cepljenih mladice ali popkov moraš kmalu od mladega le zmiraj na kratko držati in tako obrezavati, da drevesica podobo dobé, kakoršne želiš ali z okroglo ali voglato obršo ali pa z vejami pri zidu in po brajdah narazen razpetimi in privezanimi. Potem, kedar imajo že čez kake tri leta svojo podobo, jih pa obrezuj tako, da ti sad rodé, to je, moraš zaróдне mladice (Fruchttriebe) kar najbolj mogoče prihraniti; te so kratke, debele, dobro rejene, z debelim popjem, iz katerega cvet pride in sad. Razločijo se od listnih in lesnih odrastkov (Blättertrieben) v tem, da so le-ti veliki in močni brez debelega popja, al z očesi prevideni in namenjeni, obršo (Krone) delati. Hobotki (Wasserreiser) pa, zlotni odrastki so po starih vejah ali

*) Odgovor gosp. L. K. na vprašanje, pa morebiti tudi še drugim sadjerejcem v poduk. Vred.

po deblu pod obršo brez vsega popja; vse le-tá zmiraj obrezuj.

Obrezanje se opravi od meseca kimovca (septembra) do konca svečana. Kar je pa nepotrebnih izrastkov, in kar podoba drevesica kazí, na priliko, če iz brajde kaka veja na pot vèn raste, jo tudi poleti odreži.

Gospodarske novice.

* *Privilegij na ročno kosilnico*, to je, na mašino, katera se z roko goni, da travo kosi, je dobil za eno leto Pavel pl. Del-Negro, kmetovalec na Kranjskem (?), zdaj v Leobenu na Štajarskem. Ker je privilegij dobil od dveh ministrov, namreč od Dunajskega ministerstva za kupčijstvo in od Oggerskega ministerstva za kmetijstvo in kupčijstvo, bi se smelo misliti, da je iznajdba dobra.

* *Razstava poljedeljskih pridelkov v Celji*, o kateri so „Novice“ že govorile, bo 5., 6. in 7. oktobra. Načrt te razstave v slovenskem in nemškem jeziku se že razpošilja.

* *Premiranje kónj z državnimi premijami na doljnem Štajarskem* bo 12. septembra v Ptuj, 14. septembra v Ljutomeru, in 5. oktobra v Celji. Za Ptujski okraj je odločenih 240 gold., za Ljutomerski 340 gold. in za Celjski 280 gold.

* *Grozdne bolezni* (plesnine grozdja) imajo letos v več krajih na Tirolskem, tako, da se bode uničilo veselo upanje na obilo trgategv, ki so ga ondi imeli spomladi. Vzrok te bolezni je neugodno, preveč deževno vreme. Žveplili so večidel prav pridno trte, nekateri vinorejci v svojih nogradih po 6 in 7krat, pa večidel brez vspeha, čeravno je po obilnih skušnjah nedvomljivo, da je žveplenje najbolje sredstvo zoper to bolezen, katera se kakor kuga včasih širi po vinogradih.

* *Letošnja rodovitnost bučel*. Dunajski gospodarski časnik „Der praktische Landwirth“ objavlja poročilo nekega bučelarja iz Melnika na Českem, po katerem mu je letos eden panj dal šest mladih rojev. Temu pristavlja imenovani časnik, da letos ni to nič kaj navadnega. Sporočil mu je namreč drug bučelar tudi iz Českega in sicer iz mesta Most, da je od treh starih panjev od 27. majnika noter do 15. julija dobil 15 mladih rojev. Panj A, lanski roj, je dal 27. maja prvenca, 8., 11. in 12. junija pa je drugi, tretji in četrtrikrat rojil. Panj B od leta 1876. je rojil 4., 11., 12., 14. in 15. junija. Panj C, prvenec od 18. junija 1877., je rojil 4., 11., 12., 13., 14. in 15. junija. Vsi trije stari panji so Kranjskega rodú. Mladi roji so pa tudi močni. M.

Šolske stvari.

Šolska letina.

Letnik c. k. više realke Ljubljanske za 1878. (Jahresbericht der Staats-Oberrealschule in Laibach) se začneja z jako temeljito razpravo slovenskega jezika, v katerem je Primož Truber, najstarejši slovenski pisatelj, spisal svojega „Matevža“, ne da bi slovstvu slovenskemu dal knjigo, ampak zato, ker ga je potreboval za svoj namen — za propagando Lutrove vere na Slovenskem. Za predmet razprave svoje si je prof. Levec izbral posebnosti narečja Truberjevega in to tēmo nemški obširno obdelal v letošnjem realkinem letniku, kateremu je ravnatelj dr. Mrhal dodal navadna šolska poročila. Profesorjev in namestnih učiteljev je bilo 18, učencev pa 340, med katerimi po mater-

nem jeziku 168 Slovencev, 137 Nemcev (?), 28 Italijanov, 5 Srbo-hrvatov, 1 Čeh in 1 Francoz, — po veri vsi katoličani razen 6 družih vernikov. Med obligatnimi jeziki nahajamo nemški, slovenski, italijanski (od 3. razreda počenši) in francoski jezik (od 5. razreda naprej). Da pa je slovenski jezik obligaten jezik, to je, predpisan jezik vsacemu realkinemu učencu kakor je nemški, italijanski in francoski jezik, to je zgolj fikcija in res čuditi se moramo ravnateljstvu, da si ga upa staviti na mizo obligatnih nauk, ker je po dodatku njegovem z ukazom ministrovim od 23. oktobra 1875. leta posajen na „katzentischel“ realke s temi-le besedami: „Zur Theilnahme am slovenischen Sprachunterrichte sind nur jene Schüler verpflichtet, deren Eltern oder Elternstellvertreter dies ausdrücklich verlangen“ (to je, slovenščino učiti se morajo le taki učenci, katerih stariši ali njihovi namestniki to izrečno zahtevajo). Po takem je italijanski jezik ministerstvu bolj pri srcu kakor slovenski na domačih tleh, — mar zato, da propaganda za „Italo irredente“ čedalje krepkeja prihaja in se jej tla gladijo do Postojne in še dalje, ko vidi, da smo tudi v Ljubljani bolj Italijani kakor Slovenci?! — Z realko v zvezi je obrtniška napredovalna šola, v katero je preteklo leto hodilo 156 učencev (13 do 32 let starih) za poduk v risanju ornamentov in modeliranji, v mehaniki in stavbah.

Letnik državne gimnazije v Mariboru (Programm des Staats-Gymnasiums in Marburg) ima v nemškem jeziku na čelu sestavek prof. M. Valenčaka z naslovom: „Primož Trubar, *) der Begründer der neuslovenischen Literatur“, ki popisuje življenje Trubarjevo in njegovo 36letno delovanje na slovstvenem polji od leta 1550 do 1586., po katerem je na svetlo prišlo 18 bolj ali manj obširnih spisov njegovih. — Tako je letošnja šolska letina prinesla dva članka o Trubarji: enega v Ljubljani, drugega v Mariboru; uni se giblje na čisto jezikoslovnem, ta pa sega po družih razmerah. — Profesorjev in družih učiteljev je Mariborska gimnazija imela 17, učencev pa je štela 259, med katerimi 128 Nemcev (?), Slovencev 127, 2 Hrvata in 1 Magjar, po veri, razen 2, bili so vsi katoličani. — Slovenski jezik se po vseh razredih nahaja kot obligaten nauk; učencem nemške narodnosti se je pa kot prostovoljen predmet predaval za dijake doljne gimnazije v 4, za dijake više gimnazije pa v 2 razdelkih.

Ozir po domovini.

Popotne črtice.

(Dalje.)

Po tem skoku v stran idimo na Radovico. Da! po pravici res se „radovica“ imenuje ta kraj, kajti lepšega si skoro ne moreš izbrati. Tu ti je vinograd za vinogradom, grozdja na trtah toliko, da ljudje ne bodo vedeli kam ž njim, če vse srečno dozori. Že sem blizu vasí, katere cerkev sem prej že videl, ko doidem dečka kakih 12 leti. Ker me pozdravi, ga ogovorim in pozneje poprašam: „Hodiš li v šolo?“ — „Sem hodil“ — je odgovor s čistim izrekom. — „Toraj znaš brati in pisati?“ — poprašujem dalje. — „Znam“ — je enako čvrst odgovor. — „Si iz Radovice domá?“ — „Sem“ — glasi se enako.

Meni je deček v priprosti platneni obleki všeč, prašam ga še marsikaj, a vsak odgovor je: „Bil, je, sem“ itd., tako, da vedno časovnik ponavlja. Kako lepa je taka govornica nasproti pri nas na Gorenjskem

*) Tukaj Trubar, tam Truber; enkrat Prešeren drugokrat Preširn!